

ФУНКЦЫЯНАВАННЕ СТРУКТУРНЫХ СЛОЎ У ТЭРМІНАЛОГІІ

У тэрміналогіі да разраду структурных адносяцца лексемы, якія фарміруюць рэляцыйную, сінтаксічную і мадальную структуру спецыяльнага тэксту. Патрабаванні стылістычнай нейтральнасці і адсутнасці экспрэсіі тэрміналагічнай лексікі абмяжоўваюць якасны склад структурных слоў у тэрміналагічных спалучэннях да злучнікаў і прыназоўнікаў. З аналізу рэестраў “Русско-белорусского математического словаря” (Мн., 1993), “Матэматычнай энцыклапедыі” (Мн., 2001) і “Тэрміналагічнага слоўніка па вышэйшай матэматыцы для ВНУ” (Мн., 1993) вынікае, што ўжывальнасць структурных адзінак у матэматычнай тэрміналогіі наступная: *у* (23% ад агульнай колькасці); *да* (14,7%); *з(са)* (12,3%); *па* (9,9%); *на* (8,3%), *і* (7,8%); *пра* (6,3%); *ад* (2,4%); *без* (2,4%); *праз* (2%); *за* (1,6%); *не* (1,6%); *наводле* (1,2%); *пры* (1,2%); *аб, або, дзеля, для, з-пад, па-за, пад, наводле, перад* (разам – каля 5,2%).

Так, прыназоўнік *у* выкарыстоўваецца: а) пры ўказанні на дзеянне, накіраванае на ўвядзенне аднаго паняцця ў межы другога: заключаць *у* дужкі; б) пры ўказанні на прастору *у* межах якой знаходзіцца пэўнае паняцце: кут *у* паўакружыне; в) пры ўказанні на паняцце, якое складае змест рэалізаванага дзеяння: узводзіць *у* квадрат, узводзіць *у* ступень; г) пры ўказанні на спосаб рэалізацыі апрадмечанага дзеяння: алгарытм пошуку ў шырыню; д) пры ўказанні на пераход аднаго паняцця ў іншае: ператварэнне звычайных дробаў *у* дзесятковыя; е) пры ўказанні на характарыстычныя прыкметы паняцця: кампактнасць *у* сабе, шчыльнае ў сабе мноства; ж) пры ўказанні на месца рэалізацыі дзеяння або прыкметы: дотык *у* многіх пунктах, шчыльнасць масы ў пункце; з) пры ўказанні на пераход ад аднаго стану да другога: раскладанне ў шэраг, расклад *у* прамую суму і інш. Прыназоўнік *да* ўжываецца: а) пры ўказанні на паняцце, якое з’яўляецца вынікам рэалізаванага дзеяння і складае яго змест: *падвышэнне да ступені, прывядзенне да адзінкі*; б) пры ўказанні на

паняцце, якое суправаджае яго як звычайная прыналежнасць: *уступ да аналізу*; в) пры ўказанні на мяжу абстрактна-прасторавага дзеяння: *імкнуцца да граніцы, пераход да ліміту*. Прыназоўнік *з(са)* выкарыстоўваецца: а) пры ўказанні на паняцці або ўласцівасці, якія выступаюць у якасці сталай або зменнай прыкметы дамінантага паняцця: *алгебра з інвалюцыяй, прастора з вагой, раўнанне са сталымі каэфіцыентамі*; б) пры ўказанні на паняцце, якое выступае базай для ўтварэння іншага паняцця: *корань з адзінкі*; в) пры абазначэнні сталай або часовай сумежнасці некалькіх паняццяў: *трыкутнік спрэжаны з самым сабою*; г) пры ўказанні на дзеянне, накіраванае на вывядзенне аднаго паняцця за межы іншага: *вылучэнне з дужак*. Злучнік *і* служыць для абазначэння комплексу паняццяў або спалучэння двух роўнавялікіх паняццяў: *неабходны і дастатковы, элімента і эвалюта*.

Такім чынам, хаця структурныя словы не могуць выступаць у якасці самастойных тэрмінаадзінак, яны актыўна бяруць удзел ва ўтварэнні састаўных тэрмінаў. Пры гэтым істотна звужаецца і трансфармуецца іх семантычная функцыянальнасць.